

обігу капіталу: грошовий, продуктивний, товарний та державного управління оборотом капіталу. Залежно від характеру настання несприятливих економічних наслідків, відповідальність у сфері підприємництва набуває таких видів: цивільно-правова, адміністративна, дисциплінарна, кримінальна.

Підприємницька діяльність в Україні характеризується кримінально-тінювим та підприємницько-інноваційним типом поведінки. У ланцюжку «підприємць-суспільство» можливі різні правопорушення, за які неминуче настає відповідальність.

Література:

1. Грищенко І.М. Підприємницький бізнес : підруч для студ. вищих навч. закл. / І.М. Грищенко. – К. : Грамота, 2016. – 520 с.
2. Захарчин Г.М. Основи підприємництва : навч. посіб. / Г.М. Захарчин. – 2-ге вид., переробл. і доповн. – К. : Знання, 2013. – 407 с.
3. Губарев С. В. Юридична відповідальність за порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища // (Південноукраїнський правничий часопис. – № 2. – 2013 р.) – с. 74-76.
4. Лісун Я.В. Моніторинг соціальної відповідальності бізнесу як основа сталого розвитку економіки // Науковий журнал «Науковий вісник Полісся». – Чернігів : ЧНТУ, 2015. – № 1 (1). – С. 22-28.
5. Лісун Я.В. Статистичний аналіз франчайзингу сфери громадського харчування та торгівлі в Україні // Економічний аналіз : зб. Наук. праць / Тернопільський національний економічний університет, редкол. : В.А. Дерій та ін.. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету «Економічна думка», 2015. – Том 20. – С. 45-52.
6. Статистичний щорічник України за 2015 р. / За ред. І.М. Жук. Відповідальний за випуск: О.А. Вишнеvsька. Державна служба статистики України. Київ 2016. – 575 с.
7. Адміністративні правопорушення в Україні у 2010 р. Статистичний бюлетень / Відповідальний за випуск: О. О. Кармазіна. Державна служба статистики України. Київ 2009. – 203 с.
8. Адміністративні правопорушення в Україні у 2011 р. Статистичний бюлетень / Відповідальний за випуск: О. О. Кармазіна. Державна служба статистики України. Київ 2012. – 205 с.
9. Адміністративні правопорушення в Україні у 2012 р. Статистичний бюлетень / Відповідальний за випуск: О. О. Кармазіна. Державна служба статистики України. Київ 2013. – 207 с.
10. Адміністративні правопорушення в Україні у 2013 р. Статистичний бюлетень / Відповідальний за випуск: О. О. Кармазіна. Державна служба статистики України. Київ 2014. – 203 с.
11. Адміністративні правопорушення в Україні у 2014 р. Статистичний бюлетень / Відповідальний за випуск: О. О. Кармазіна. Державна служба статистики України. Київ 2015. – 205 с.
12. Адміністративні правопорушення в Україні у 2015 р. Статистичний бюлетень / Відповідальний за випуск: О. О. Кармазіна. Державна служба статистики України. Київ 2016. – 204 с.

Kulak N.V.

Ph.D. in Public Management

Kyiv National University of Technologies and Design

HISTORY OF FOUNDATION IN UKRAINE INSTITUTIONS OF STATE REGISTRATION OF BUSINESS ENTITIES

Кулак Н.В.

кандидат наук з державного управління

Київський національний університет технології та дизайну

ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ В УКРАЇНІ ІНСТИТУТУ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

In the article the author explores the history of the institution of state registration of business entities

Keywords: *institute for State Registration, state registration, individual entrepreneurs, of business entities.*

В статті автор досліджує історію створення інституту державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності.

Ключові слова: *інститут державної реєстрації; державна реєстрація; суб'єкти підприємницької діяльності.*

Інститут державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності являє собою важливий елемент державного механізму, який формує сферу підприємницької діяльності. Від ефективної роботи даного інституту залежить функціональна стабільність суб'єктів, що є базисом економіки у будь якій країні.

В світі цього, питання пов'язані із дослідженням історичних аспектів еволюції інституту державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності, залишаються актуальними в сенсі розуміння помилок та досягнень, які Україна набула в процесі побудови системи реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності.

Україна обрала європейський вектор розвитку. В країні активно відбувається процес гармонізації національного законодавства із законодавством Європейського союзу. Виходячи із загальної теорії держави та права кожна країна, не зважаючи на загальні тенденції розвитку, має свої національні особливості, що впливає на структуру законодавчої системи, тому дуже важливо в процесі законотворчої діяльності, спрямованої на імплантацію в українське законодавство європейських принципів, враховувати національні особливості української ментальності, які завжди мали вплив на законотворчий процес, в тому числі і на формування інституту державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності.

Дослідженням питань пов'язаних із виникненням, розвитком, регулюванням інституту державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності займалися: О.М. Вінник, М.П. Гурковський, Л.М. Дорошенко, Ж.А. Іонова, О.О. Квасніцька, В.І. Крусса, В.С. Макарчук, О.М. Олійник, Н.О. Панютін, С.А.Саниахметова, І.В. Спасібо-Фатєєва, Ю.К. Толстий, С.В. Титов, І. Т. Тарасов, Г.Ф. Шершеневич, Р.Б. Шишка, В.С. Щербина та інші.

Умовно вчені виділяють наступні етапи формування інституту державної реєстрації підприємницької діяльності:

Перший етап – давньоримський період, коли, як зазначає В.С. Макарчук, для створення юридичної особи вимагалось: дозвіл властей; виділення самостійного майна; наявність установчого акта із зазначенням мети діяльності.

Другий етап – середні віки, коли як пише І.Т. Тарасов, процедура утворення юридичної особи не потребувала дозволу держави.

Третій етап – XVII- XVIII сторіччя, коли заради цілей поліцейсько-фіскальних в Англії та Іспанії «особливі реєстратори» реєструють данні про торговельні і промислові підприємства, а на території Російської імперії право на комерційну діяльність та торгівлю дає «откуп», так звана «плата в казну», та завершується формування гільдії купців.

Четвертий етап - Радянський період 1917-1990 рр., який включає період Нової економічної політики (1921 р.) – «закладення основ інституту державної реєстрації на території України» - вважає Ж.А. Іонова. Четвертий етап науковці поділяють на періоди наступним чином:

1917-1923 рр. характеризувався наявністю великої кількості розрізаних нормативно-правових актів, які регулюють порядок створення і діяльності комерційних організацій, які не встановлювали єдиної, централізованої, впорядкованої системи їх створення; 1923-1931 рр. – створення інституту торгової реєстрації;

1931-1956 рр. – скасування інституту торгової реєстрації і введення державної реєстрації; 1956-1990 рр. – скасування державної реєстрації. Підприємства створювалися за їх відомчою.

П'ятий етап – час формування правових основ незалежної України починається у 1990 році і триває по сьогоднішній день.

Останній етап характеризується наступними періодами:

1990 – 1991рр.- нормативне визначення процедури реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності як «процедури оформлення ініціативи юридичної чи фізичної особи здійснювати самостійну, систематичну, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг та заняття торгівлею з метою одержання прибутку» (згідно Закону України «Про підприємництво» від 7 лютого 1991 року);

1991 – 2003р. прийняття Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» - норм прямої дії в процесі вдосконалення процедури державної реєстрації суб'єктів підприємницької (господарської) дії;

2003р – по сьогодні - період удосконалення інституту державної реєстрації суб'єктів підприємницької та суспільно-громадської діяльності створення єдиної системи реєстрації в Україні.

Державна реєстрація суб'єктів підприємницької діяльності як «процедура оформлення ініціативи юридичної чи фізичної особи здійснювати самостійну, систематичну, на власний ризик діяльність по виробництву продукції, виконанню робіт, наданню послуг та заняття торгівлею з метою одержання прибутку» вперше була регламентована в національному законодавстві Законом України «Про підприємництво», прийнятим 7 лютого 1991 року (далі Закон Про підприємництво») [8].

Наступними кроками на шляху розбудови системи державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності стало прийняття законів, які регламентують порядок утворення та діяльності окремих видів юридичних осіб: Закон України від 19.01.1991р. № 1576 «Про господарські товариства»; Закон України від 27.03.1991р. №887 «Про підприємства в Україні»; Закон України від 20.12.1991р. №2009 «Про селянське (фермерське господарство)»; Закон України від 16.06.1992р. №2460 «Про об'єднання громадян». Закон України від 07.12.2001р. № 2121 «Про банки і банківську діяльність».

На практиці вищезазначені законодавчі акти не були досконалими, тому суб'єкти правовідносин, які брали участь у процесі оформлення державної реєстрації мали низку проблем, що заважало оперативності проведення процедури.

Розуміння наявності недоліків призвело до прийняття низки документів, які мали усунути ці недоліки.

Так, було конкретизовано перелік документів, які подаються для державної реєстрації, зменшено строки реєстрації (спочатку до 15-ти, потім до 5-ти днів). Крім того постановою Кабінету Міністрів України від 29 квітня 1994 року № 276 прийнято Положення про державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності та про реєстраційний збір за державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності», яким було врегульовано процедуру державної реєстрації самих суб'єктів підприємництва, процедуру реєстрації змін до установчих документів, процедуру перереєстрації та скасування державної реєстрації, регламентовано переліки документів, які подаються для здійснення цих процедур, встановлені єдині форми свідоцтв про державну реєстрацію, введені єдині форми реєстраційних карток, сформовані вимоги до оформлення установчих документів, які подаються для державної реєстрації. Крім того законодавець приймає низку нормативно-правових актів, що регулюють процеси державної реєстрації окремих видів суб'єктів господарювання та некомерційних юридичних осіб, зокрема об'єднань громадян, політичних партій, благодійних організацій. Так відповідними постановами Кабінетом Міністрів України були затверджені Положення про державну реєстрацію чи легалізацію окремих суб'єктів, а саме Постанова КМУ від 27.04.93 № 302 «Про порядок реєстрації адвокатських об'єднань»; Постанова КМУ від 19.08.96 № 974 «Про затвердження Положення про порядок реєстрації торговельних представництв суб'єктів федерації держав з федеративним устроєм» та інші.

Наступним кроком розбудови інституту державної реєстрації юридичних осіб сфери підприємницької та суспільної діяльності стає Указ Президента України від 07.02.97 №104/97 «Про Ліцензійну палату України» яким була утворена Ліцензійна палата України як центральний орган виконавчої влади, метою якого було проведення державної політики щодо державної реєстрації суб'єктів господарювання, методологічне забезпечення процедур державної реєстрації та контроль за їх здійсненням.

Період 1997-2003років став часом оформлення єдиної системи державної реєстрації суб'єктів підприємницької діяльності. Завдяки урядовим заходам, а саме прийняттю постанови Кабінету Міністрів України від 25.05.98 р. № 740 органи державної влади щомісячно надавали Ліцензійній палаті України, а потім, відповідно, Держпідприємництву, статистичну інформацію про стан державної реєстрації суб'єктів підприємництва, що давало можливість виявляти справжній стан процесів, які відбуваються під час державної реєстрації

як суб'єктів підприємництва, так і невідприємницьких організацій, установ та закладів. За результатами проведених Держпідприємництвом спільно з громадськими об'єднаннями підприємств досліджень було виявлено прогалини у законодавстві, що були усунені із прийняттям 16 січня 2003 року Цивільного та Господарського кодексів України (далі – ЦКУ та ГКУ).

Згідно із ч. 1 ст. 89 ЦКУ, «юридична особа підлягає державній реєстрації у порядку, встановленому законом. Дані державної реєстрації включаються до єдиного державного реєстру, відкритого для загального ознайомлення». Таким чином процедурі державної реєстрації підлягали не тільки юридичні особи - суб'єкти підприємництва, а й невідприємницькі товариства та установи, що вимагало створення в Україні єдиної системи державної реєстрації.

15 травня 2003 року був прийнятий Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» №755 (далі Закон про реєстрацію). Законом про реєстрацію внесено наступні головні зміни: введено єдиний механізм реєстрації суб'єктів господарювання всіх організаційно-правових форм і форм власності; реалізовано заявницький принцип створення нових юридичної особи або фізичної особи-підприємця та частково принцип "єдиного вікна" у сфері реєстрації; спрощення порядку реєстрації саме для підприємців; скорочення терміну реєстрації за рахунок впровадження електронного обліку; правове регламентування процедури державної реєстрації юридичних осіб і фізичних осіб – підприємців; призначено єдиного методолога з питань державної реєстрації суб'єктів господарювання Державний комітет України з питань регуляторної політики та підприємництва (Держкомпідприємництво); створено інститут державних реєстраторів, який забезпечує процес реєстрації та несе відповідальність за правильність процедур реєстрації; створено Єдиний державний реєстр юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців; автоматизовано роботу державного реєстратора за рахунок повної (введення, коригування і відправки/отримання даних до/з Єдиного державного реєстру).

За період дії Закону про реєстрацію проявилися наступні проблеми:

- колізії законодавства: розбіжності між Цивільним та Господарським кодексами України щодо процедур створення юридичних осіб, визначення їх організаційно-правових форм, процедур припинення діяльності юридичних осіб, що створює перепони при проведенні державними реєстраторами реєстраційних дій;
- створений, та впроваджений в дію Єдиний державний реєстр юридичних осіб і фізичних осіб-підприємців; виявив велику кількість помилок, що була допущена органами реєстрації до впровадження Закону;
- недостатня кількість реєстраторів у регіонах створювало великі черги, та подовжувало процедуру державної реєстрації, збільшувало корупційну складову;
- слабе матеріально-технічне забезпечення державних реєстраторів в значній кількості органів місцевої влади та наявність проблем в системах зв'язку, через які передається інформація до центрального серверу і навпаки створювало затримки;
- недостатність фінансування заходів щодо ведення Єдиного державного реєстру та організації робочих місць державних реєстраторів, протиріччя в стандартах програмних засобів, на яких ведуться відповідні Реєстри органів Держкомстату, Пенсійного фонду України, Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття, Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України створювали перепони в реалізації принципу "єдиного вікна у сфері державної реєстрації.

Враховуючи розвиток сфери вітчизняного підприємництва, інституту юридичних осіб, та актуальна необхідність гармонізації вітчизняного законодавства із законодавством ЄС, 26 листопада 2015 року було прийнято Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців" та

деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань».

Метою нормативних змін стало:

- необхідність об'єднати дані, які містяться у різних базах даних, так Єдиний державний реєстр повинен об'єднати кілька окремих реєстрів, зокрема: Єдиний державний реєстр юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців, Єдиний реєстр громадських формувань, Реєстр громадських об'єднань, Єдиний реєстр підприємств, щодо яких порушено провадження у справі про банкрутство, Єдиний реєстр арбітражних керуючих, Реєстр постійно діючих третейських судів, а також з 01.01.2017 - Єдиний ліцензійний реєстр та Реєстр документів дозвільного характеру;

- створити єдину систему реєстрації різних суб'єктів (юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців, громадських формувань) та запровадити принцип екстериторіальності по всій території України з метою спрощення доступу громадської спільноти до інформації про ведення бізнесу чи суспільної діяльності, мінаючи бюрократичні процедури отримання адміністративних послуг;

- удосконалити процедури надання адміністративних послуг в Україні у сфері державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців, громадських формувань.

Таким чином, на основі проведеного дослідження встановлено, що на сьогоднішній момент в Україні створено нормативно-правову базу регулювання системи державної реєстрації суб'єктів господарювання, юридичних, фізичних осіб-підприємців, а також громадських формувань та об'єднань. Це безумовно є позитивним моментом, але в результаті проведеного дослідження виявлено, що законодавча влада має схильність до прийняття недопрацьованих законодавчих актів, які удосконалюються вже в процесі нормозастосування, що погіршує умови підприємницької діяльності.

Література:

1. Основи римського приватного права : навч. - метод. посіб. / [Макарчук В.С.] – К.: Атіка, 2003. – 256 с.
2. Тарасов И.Т. Учение об акционерных компаниях. - М.: Статут, 2000. – 666с.
3. Ионова Ж.А. Правовые проблемы государственной регистрации и лицензирования предпринимательства: Дис. канд. юрид. наук. М., 1997, С.74.
4. Панютин С.А. К вопросу о возникновении и государственной регистрации юридических лиц в исторической ретроспективе / С.А. Панютин // Адвокат. –2009. - №2. – с. 115 - 130.
5. Практичний посібник з питань державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців під редакцією Третякова С.І. – К.: Держкомпідприємство, ДВНЗ «Українська академія бізнесу та підприємництва», 2010. – 361с.
6. Закон України «Про внесення змін до Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців" та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань № 835 від 26.11.1915р. [Електронний ресурс].- <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/835-19>
7. Наказ Ліцензійної палати України N 53 від 17.06.99р. «Про затвердження Положення про здійснення контролю за додержанням порядку державної реєстрації суб'єктів підприємництва та ліцензування підприємницької діяльності [Електронний ресурс].- <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0451-99>
8. Закон України «Про підприємництво» № 698 від 07.02.1991р., [Електронний ресурс].- <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/698-12>
9. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців» №755 від 15.05.2003р., [Електронний ресурс].- <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/755-15>

Sopilnyk R. L.

candidate of legal sciences, docent

General Directorate of the National Police in the Lviv region

ON EUROINTEGRATION VECTOR OF JUDGES TRAINING IN THE FORMING JUDICIARY LAW PROCESS FRAMEWORK

Сопільник Р. Л.

кандидат юридичних наук, доцент

Головне управління Національної поліції у Львівській області